

1975-01-01

วิจัยบทความ "ปัญหาการเพิ่มทางประชากรของไทยกับขมม่า: อธิบาย โดยแนวความคิดทางมานุษยวิทยาสังคมและประชากรศาสตร์" วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ ๑๑ (กรกฎาคม ๒๕๑๗) หน้า ๘๓-๑๐๕

เจมส์ เนลสัน ไรลีย์

สันติ เสริมศรี

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/cujss>

Part of the [Social and Behavioral Sciences Commons](#)

Recommended Citation

ไรลีย์, เจมส์ เนลสัน and เสริมศรี, สันติ (1975) "วิจัยบทความ "ปัญหาการเพิ่มทางประชากรของไทยกับขมม่า: อธิบาย โดยแนวความคิดทางมานุษยวิทยาสังคมและประชากรศาสตร์" วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ ๑๑ (กรกฎาคม ๒๕๑๗) หน้า ๘๓-๑๐๕," *Journal of Social Sciences*: Vol. 12: Iss. 1, Article 8.

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/cujss/vol12/iss1/8>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Social Sciences by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

วิจารณ์บทความ

“ปัญหาการเพิ่มทางประชากรของไทยกับหมา : อธิบาย โดยแนวความคิดทางมานุษยวิทยาสังคมและประชากรศาสตร์” วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ ๑๑ (กรกฎาคม ๒๕๑๓) หน้า ๘๓-๑๐๕

เจมส์ เนลสัน ไรลีย์ และ สันหัตต์ เสริมศรี

การนำเอาผลการวิจัยใน แนวมานุษยวิทยาสังคมมา อธิบายถึงปรากฏการณ์ทาง ประชากร อาทิเช่น การเพิ่มประชากรเป็น เรื่องที่น่าสนใจในแง่ที่ว่า การศึกษาทางมานุษยวิทยาสังคมมักจะ ศึกษาถึงชุมชนขนาดเล็ก แต่ศึกษาอย่างละเอียด รวมทั้งการใช้การสังเกต (observation) เข้ามาช่วยในการวิจัย โดยการใช้เวลาอยู่ในชุมชนเหล่านั้นเป็นเวลาพอสมควร ช่วยทำให้ข้อมูล ที่ได้มีข้อผิดพลาดน้อยลง อย่างไรก็ตาม การวิจัยในแนวมานุษยวิทยาสังคมนั้นมิได้หมายความว่า ชุมชนที่ตกเป็นเขตวิจัยนั้นจะมีลักษณะทั้งทาง เศรษฐกิจ สังคม และ ประชากร เหมือนกัน กับชุมชนอื่น ๆ ในประเทศทั้งหมด กล่าวอีกนัยหนึ่ง การใช้ข้อมูลจากชุมชนเพียงไม่กี่แห่ง จะสรุป ไม่ได้เลยว่า ชุมชนดังกล่าวนี้เป็นตัวแทนของชุมชนทั้งประเทศ

บทความของ “สันหัตต์ และ ไรลีย์” อาศัยข้อมูลจากการวิจัยของ ดร. ไรลีย์ (Riley) เอง (เพื่อความสะดวกจะเรียกสั้น ๆ ว่าเป็น ข้อมูลของไรลีย์ ตลอดบทวิจารณ์นี้) ซึ่งใช้แนว ศึกษาทางมานุษยวิทยาสังคมศึกษาหมู่บ้านชนบทไทยในภาคกลาง โดยมีประชากรสตรีที่วิจัยจำนวนรวม ๒๑๑ ราย (ตารางที่ ๑ หน้า ๙๗) เปรียบเทียบกับผลการวิจัยจากหมู่บ้านของหมาจากการศึกษาของ “แนช และ แนช” (Nash & Nash) ผู้วิจารณ์จะขอวิจารณ์ส่วนใหญ่ เฉพาะข้อมูลและผลการวิจัยของไรลีย์เท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากผลการวิจัยของไรลีย์ นอกจากจะมีความคลาดเคลื่อนทางวิชาการหลายประการแล้ว ไรลีย์ยังได้เปรียบเทียบข้อมูลจากการวิจัยของตน กับผลการวิจัย “โครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ

และประชากรของประเทศไทย” ซึ่งดำเนินการวิจัยโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไว้อย่างไม่แน่นอนตรงอีกด้วย

ในเชิงอรรถที่ ๑๓ (หน้า ๘๘) โรลีย์ได้เปรียบเทียบถึงอัตราส่วนร้อยละของสตรีชนบทไทยจำแนกตามอายุและสถานภาพสมรส จากผลการศึกษาของตนกับข้อมูลของ “โครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว” เขตชนบทปี พ.ศ. ๒๕๑๒ โดยกล่าวว่าสตรีหมวดยุ ๑๕-๑๙ ปี นั้น ในข้อมูลของตนแสดงว่า ๗๒ เปอร์เซ็นต์เป็นโสด เทียบกับ ๘๕ เปอร์เซ็นต์จาก “โครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว” และในกลุ่มอายุเดียวกันนี้ ผู้ที่เป็นหม้าย หรือหย่าร้าง ข้อมูลของโรลีย์มีถึง ๑๗ เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่ “โครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว” เกือบมีค่าเป็นศูนย์ แล้วโรลีย์ก็สรุปว่าคงเป็นเพราะข้อมูลของ “โครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว” มีความถูกต้องเชื่อถือได้ต่ำ (low validity) ในกลุ่มอายุดังกล่าว

เกี่ยวกับเรื่องนี้ ผู้วิจารณ์เข้าใจว่าทางสถาบันประชากรศาสตร์ ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการวิจัยใน “โครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว” คงจะมีได้เขียนตอบโต้ โดยที่ถือว่าได้เสนอข้อเท็จจริงทางวิชาการที่รวบรวมมาด้วยวิธีการที่ทันสมัยและถูกต้องที่สุดเท่าที่สถาบันจะทำได้ รวมทั้งขนาดของประชากรที่ตกเป็นตัวอย่างก็มี ขนาดใหญ่พอสมควรที่จะเป็น ตัวแทนของทั้งประเทศได้ (อาทิเช่น ในเขตชนบทได้ทำการสัมภาษณ์ ๑,๔๗๖ ครัวเรือน ด้วยการสุ่มตัวอย่างอย่างมีระบบ ประชากรสตรีทั้งหมดจากครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่างมีจำนวน ๔,๗๙๙ คน). แต่ความคลาดเคลื่อนย่อมมีอยู่บ้างตามความเป็นจริง ซึ่งเป็นที่ทราบกันทั่วไปในระหว่างนักสังคมศาสตร์ นักสถิติ และนักวิทยาศาสตร์สาขาต่าง ๆ ข้อเท็จจริงเหล่านี้มีการตรวจสอบได้ด้วยวิธีต่าง ๆ มากมาย ข้อมูลแหล่งใดแน่นอนตรงเชื่อถือได้มากนักน้อยเพียงใดนั้นแจ้งชัดอยู่ในตัวของมันเองอยู่แล้ว แต่ผู้วิจารณ์เอง

๑. รายละเอียดเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยของ “โครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว” ดูได้จาก Institute of Population Studies, *The Methodology of the Longitudinal Study of Social, Economic, and Demographic Change* (Research Report No. 6, Institute of Population Studies., Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand, 1971)

เห็นว่า อาจมีผู้อื่นอื่น ๆ อาจจะทราบข้อเท็จจริงโดยย่อ เพราะไม่มีเวลาที่จะตรวจสอบได้เองอย่างละเอียด จึงได้เขียนมาเล่าสู่กันฟังเพื่อประโยชน์ของท่านผู้อ่านวารสารสังคมศาสตร์

นอกเหนือไปจากการกล่าวหาว่าผลการวิจัยของ “โครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว” มีความถูกต้องเชื่อถือได้ต่ำแล้ว โรลีย์ยังพยายามกล่าวอยู่เสมอตลอดเวลาว่า ข้อมูลในระดับหมู่บ้านของต้นมีความสัมพันธ์กับข้อมูลระดับประเทศ (หน้า ๙๕, ๙๖) ดังนั้นเพื่อเป็นการเปรียบเทียบว่า ข้อมูลของโรลีย์และจาก “โครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว” แหล่งใดที่ใกล้เคียงกับการเป็นตัวแทนของเขตชนบททั่วประเทศ ซึ่งเท่ากับเป็นการพิสูจน์ว่า ข้อมูลดังกล่าวมีความถูกต้องเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด ผู้วิจารณ์จึงได้นำเอาข้อมูลทั้ง ๒ แหล่งมาเปรียบเทียบเทียบกับสำมะโนประชากรของประเทศไทย ปี พ.ศ. ๒๕๑๓ (เฉพาะเขตชนบท) ดังตารางต่อไปนี้

อัตราส่วนร้อยละของสตรีไทยในเขตชนบทจำแนกตามอายุและสถานภาพสมรส

ข้อมูลของโรลีย์ 1				โครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว 2				สำมะโนประชากรประเทศไทย 3			
หมวดอายุ				พ.ศ. ๒๕๑๓ (เขตชนบท)				พ.ศ. ๒๕๑๓ (เขตชนบท)			
โสด	สมรส	หม้าย, หย่า	ว่าง	โสด	สมรส	หม้าย, หย่า	ว่าง	โสด	สมรส	หม้าย, หย่า	ว่าง
๑๕-๑๙	๓๒	๑๑	๑๗	๘๕.๐	๑๔.๗	๐.๓		๗๙.๕	๑๘.๕	๑.๕	
๒๐-๒๔	๔๖	๔๙	๕	๔๒.๓	๕๓.๗	๔.๐		๓๓.๓	๖๑.๕	๕.๓	
๒๕-๒๙	๒๓	๗๗	—	๑๘.๕	๗๕.๘	๕.๗		๑๒.๘	๘๒.๐	๕.๒	
๓๐-๓๔	๑๗	๘๓	—	๗.๐	๘๘.๐	๕.๐		๖.๗	๘๗.๕	๖.๐	
๓๕-๓๙	—	๘๘	๑๒	๕.๑	๙๑.๐	๔.๙		๔.๕	๘๗.๘	๗.๘	
๔๐-๔๔	๖	๙๔	๓๕	๓.๒	๘๙.๑	๗.๗		๓.๔	๘๕.๔	๑๑.๒	
๔๕-๔๙	—	๙๒	๘	๑.๐	๘๐.๑	๑๘.๘		๒.๗	๘๐.๕	๑๖.๔	
๕๐-๕๔	—	๘๗	๑๓	๒.๘	๗๙.๒	๑๘.๑		๒.๓	๗๓.๒	๒๔.๕	
๕๕-๕๙	—	๗๑	๒๙	๒.๕	๖๓.๖	๓๓.๙		๒.๐	๖๕.๖	๓๒.๔	

ที่มาของตัวเลข: ๑. เจมส์ เนลสัน โรลีย์ และ สันทิต เศวินศรี “ปัญหาการเพิ่มทางประชากรของไทยกับพม่า: อธิบายโดยใช้แนวความคิดทางมานุษยวิทยาสังคมและประชากรศาสตร์” วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ ๑๑ (กรกฎาคม ๒๕๑๓) หน้า ๘๘

๒. Visid Prachuabmoh, John Knodel, Suchart Prasithrathsin and Nibhon

Debavalya, *The Rural and Urban Populations of Thailand: Comparative Profiles* (Bangkok Research Report No.8 Institute of Population Studies, Chulalongkorn University), Table 1 p. 9

๓. สำนักงานสถิติแห่งชาติ *สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๑๓ ทวีราชอาณาจักร* จำนวนจากตารางที่ ๔ หน้า ๑๗-๑๘

โดยเฉพาะในหมวดอายุ ๑๕-๑๙ ปี ซึ่งโรลีย์ กล่าวไว้ในทำนองที่ว่าข้อมูลของตนถูกต้อง และข้อมูลจาก “โครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวฯ” มีความถูกต้องเชื่อถือได้เท่าที่ผู้อ่านจะเห็นได้ชัดว่า ที่จริงแล้วข้อมูลของโรลีย์เองที่มีความถูกต้องเชื่อถือได้ต่ำ โดยที่ข้อมูลของโรลีย์แสดงว่า ๑๗ เปอร์เซ็นต์ของสตรีหมวดอายุ ๑๕-๑๙ ปี เป็นหม้าย หย่า หรือร้าง ในขณะที่ตัวเลขของสำมะโนประชากรในกลุ่มอายุเดียวกันมีเพียง ๑.๕ เปอร์เซ็นต์ (เทียบกับ ๐.๓ เปอร์เซ็นต์จากข้อมูลของ “โครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวฯ”)

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบเป็นรายหมวดอายุไปก็ยิ่งจะเห็นได้ชัดว่า ข้อมูลของโรลีย์นั้นไม่สามารถใช้เป็นตัวแทนของสตรีชนบทไทยทั้งประเทศได้เลย อาทิเช่นข้อมูลของโรลีย์แสดงว่าสตรีหมวดอายุ ๒๕-๒๙ และ ๓๐-๓๔ ปี นั้นไม่มีผู้เป็นหม้าย หย่า หรือ ร้าง เลย ในขณะที่ผลจาก “โครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวฯ” และสำมะโนประชากร แสดงว่า ในกลุ่มอายุเหล่านั้นมีสตรีที่เป็นหม้าย หย่า หรือ ร้าง ในอัตราที่ใกล้เคียงกัน (๕-๖ เปอร์เซ็นต์) ในหมวดอายุ ๔๐-๔๔ ปี ข้อมูลของโรลีย์ แสดงว่า ผู้ที่เป็นหม้าย หย่า หรือ ร้าง มีถึง ๓๕ เปอร์เซ็นต์ ซึ่งสูงกว่าตัวเลขจากสำมะโนประชากรและ “โครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวฯ” เป็นอย่างมาก เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับสตรีที่เป็นโสด ตัวเลขของโรลีย์ระบุว่า ในหมวดอายุ ๓๕-๓๙ ปี และ ๔๕ ปี ขึ้นไปไม่มีสตรีที่ยังเป็นโสด กล่าวคือ สตรีโสดมีค่าเป็นศูนย์ แต่ผลจากสำมะโนประชากรและ “โครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวฯ” แสดงว่าอัตราส่วนของหญิงโสดในช่วงอายุดังกล่าว และผลที่ได้มีความใกล้เคียงกันมากระหว่างข้อมูลทั้ง ๒ แหล่ง จากการเปรียบเทียบดังกล่าวจึงเห็นได้ชัดว่า “โครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวฯ” มีความถูกต้องเชื่อถือได้และใกล้เคียงกับตัวเลขสำมะโนประชากรมากกว่าข้อมูลของโรลีย์มาก

ในด้านการวิเคราะห์ข้อมูลของโรลีย์ก็ยังคงมีความคลาดเคลื่อนอีกหลายแห่ง โดยที่จะเห็นได้ชัดว่าโรลีย์ เชื่อมโยงว่าผลการวิจัยของตนสนับสนุนข้อศึกษาของ “แนชและแนช” กล่าวคือเมื่อเปรียบเทียบกันแล้วหมู่บ้านหม่ามีสตรีไฮโดร หม้าย หย่า หรือ ร้าง ในอัตราสูงกว่าไทยอันอาจทำให้การเกิดของพม่าต่ำ (หน้า ๘๘-๘๙) แต่ข้อเท็จจริงแล้ว ข้อมูลของโรลีย์เองแสดงว่าอัตราดังกล่าวมิได้แตกต่างกันมากนักจนถึงกับมีผลต่ออัตราเกิด แต่ถ้าเทียบกับสถิติสำมะโนประชากร ปี ๒๕๑๓ จะพบว่าอัตราส่วนของการเป็นไฮโดรในสตรีไทยสูงกว่าสตรีพม่าด้วยซ้ำไป และเมื่อโรลีย์อ้างอิงสถิติตัวเลขขององค์การสหประชาชาติ (ตารางที่ ๙ หน้า ๑๐๕) สถิตินี้ก็กล่าวกลับแสดงว่าประเทศไทยกับประเทศพม่านั้นมี อัตราเกิด ในระดับสูงใกล้เคียงกัน กล่าวคือประเทศพม่ามีอัตราเกิด ๔๐ ต่อพัน (ต่อประชากร ๑,๐๐๐ คน) ในขณะที่อัตราเกิดของไทยเป็น ๔๓ ต่อพัน แต่การที่ อัตราเพิ่ม ของประชากรทั้ง ๒ ประเทศต่างกัน อยู่ที่ความแตกต่างด้าน อัตราตาย โดยที่อัตราตายของพม่าเท่ากับ ๑๗ ต่อพันเทียบกับของไทย ๑๐ ต่อพัน ลักษณะการเพิ่มประชากรที่แตกต่างกันเช่นนี้ อาจอธิบายตามทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางประชากร (Transitional Theory) ได้ว่า ประเทศพม่านั้นยังอยู่ใน ขั้นแรก คือระดับอัตราเกิดและอัตราตายอยู่ในระดับสูง อันมีผลทำให้อัตราเพิ่มประชากรไม่สูงนัก (๒.๓ เปอร์เซนต์) ส่วนประเทศไทยอยู่ในขั้นที่สอง ซึ่งขั้นนี้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง กล่าวคืออัตราเกิดยังคงอยู่ในระดับสูง แต่อัตราตายลดต่ำลง เนื่องจากความก้าวหน้าทางการแพทย์ โอนามัย และสาธารณสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งการควบคุมโรคระบาด โรคติดต่อต่าง ๆ อันมีส่วนลดการตายของทารก (Infant mortality) ลงได้อย่างมาก ในขั้นที่สองนี้ ผลจากการลดอัตราตายในขณะที่อัตราเกิดยังสูงอยู่ จะทำให้อัตราเพิ่มประชากรอยู่ในระดับสูง และวิวัฒนาการขั้นต่อไป ก็ต่อเมื่ออัตราเกิดและอัตราตายลดลงอยู่ในระดับต่ำทั้งคู่ อันมีผลทำให้การเพิ่มประชากรอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางประชากร ในประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย

ข้อผิดพลาดที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ประการหนึ่งก็คือการที่ โรลีย์ตีความว่าการที่ประเทศไทยมีอัตราเกิด ๔๓ ต่อพัน และอัตราตาย ๑๐ ต่อพัน และพม่ามีอัตราเกิด ๔๐ ต่อพัน อัตราตาย ๑๗ ต่อพันนั้น หมายถึงพม่ามีการเจริญพันธุ์ต่ำกว่า ๓/๑๐ และมีอัตราตายสูงกว่า ๗/๑๐

ถ้าเป็นอย่างที่โรลีย์ว่าไว้จริง ย่อมหมายถึงพม่าจะมีการเจริญพันธุ์ต่ำกว่าไทย ๓๐ เปอร์เซ็นต์ และมีอัตราการตายสูงกว่าถึง ๗๐ เปอร์เซ็นต์ ซึ่งเป็นไปไม่ได้เลย ข้อเท็จจริงก็คือ อัตราดังกล่าวเป็นอัตราต่อ ๑,๐๐๐ เมื่อหาผลต่างของทั้ง ๒ ประเทศ ผลที่ได้ย่อมเป็นผลต่อพันเช่นกัน ด้วยเหตุนี้พม่าจึงมีการเจริญพันธุ์ต่ำกว่าไทยเพียง ๓/๑๐๐๐ และมีการตายสูงกว่า ๗/๑๐๐๐

ข้อผิดพลาดที่เห็นได้ชัดอีกประการหนึ่งก็คือการที่โรลีย์กล่าวว่าการทำแท้งเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่ออัตราเกิดของไทยและพม่า (หน้า ๙๔) ผู้วิจารณ์เชื่อว่าข้อความดังกล่าวไม่เป็นความจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทย ถึงแม้ว่าการทำแท้งจะมีการลักลอบทำอยู่บ้าง เนื่องจากผิดทั้งทางกฎหมายและหลักศาสนา แต่เมื่อคิดเทียบเป็นเปอร์เซ็นต์จากสตรีในวัยเจริญพันธุ์ทั้งหมด จะอยู่ในระดับที่ต่ำมาก ทั้งนี้ผู้วิจารณ์เห็นว่าการทำแท้งนั้นทางหลักศาสนาพุทธห้ามอยู่แล้ว และโดยที่สตรีไทยส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตชนบท ซึ่งเขตชนบทนั้นความเชื่อถือทางศาสนาของตนสูงกว่าคนในเขตเมืองมาก การที่จะกล่าวว่าปัจจัยการทำแท้งเป็นปัจจัยสำคัญต่ออัตราเกิดของไทย จึงน่าจะเชื่อได้ว่าคลาดเคลื่อนจากความจริง

เท่าที่วิจารณ์มาทั้งหมดนี้ โดยที่ผู้วิจารณ์ในฐานะนักวิชาการคนหนึ่งเห็นว่า ผลงานวิจัยของโรลีย์ ซึ่งใช้ข้อมูลระดับหมู่บ้านในประเทศไทยนั้นมีข้อที่ควรปรับปรุงอยู่หลายประการ ซึ่งผู้วิจารณ์คิดว่าควรที่จะได้วิเคราะห์ให้ท่านผู้อ่านได้ทราบถึงความคลาดเคลื่อนดังกล่าวนี้ด้วย

นิพนธ์ เทพวัลย์